

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора геолого-мінералогічних наук, професора,
академіка НАН України Гожика Петра Феодосійовича
на дисертаційну роботу Муровської Ганни Валеріївни
«Глибинна будова та альпійська геодинаміка Карпатського та
Кримсько-Чорноморського регіонів України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук
за спеціальністю 04.00.22 – геофізика (103 – науки про Землю)**

1. Обґрунтованість вибору теми дослідження та зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота присвячена фундаментальній темі глибинної будови та геодинамічної еволюції літосфери Українських Карпат та Кримсько-Чорноморського регіону. Ці складні в геодинамічному відношенні регіони розташовані в зоні взаємодії південно-західного краю Східно-Європейської платформи та північної гілки Альпійсько-Гімалайського поясу. Незважаючи на довгу історію геолого-геофізичного дослідження, наразі залишається низка невирішених питань стосовно їх глибинної будови та еволюції. Останнє яскраво ілюструється численними схемами структурно-тектонічного районування зазначених регіонів та еволюційними побудовами, які суттєво відрізняються між собою. Очевидно, прогрес у розв'язанні дискусійних питань потребує нових експериментальних даних та нетривіальних підходів.

Вивчення альпійської геодинаміки на основі нових сейсмічних даних, будови осадових комплексів та напружено-деформованого стану земної кори, вікової градації напружень, еволюції регіональних структур, глибинної будови літосфери Карпатського та Кримсько-Чорноморського регіонів і побудова нової тектонічної моделі літосфери є безперечно актуальними і слугуватимуть вирішенні проблеми формування і розміщення родовищ корисних копалин. Актуальність теми підтверджується і тим, що

матеріали дисертації є частиною науково-дослідних робіт Інституту геофізики НАН України та міжнародних проектів.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових результатів забезпечується представницькою кількістю пунктів спостережень та польових замірів, коректним застосуванням сучасних методик та програмного забезпечення при розрахунках полів напружень та геолого-структурних побудовах. Висновки, зроблені за результатами авторської інтерпретації, в цілому, не суперечать сучасним уявленням про глибинну будову та еволюцію літосфери Карпатського та Кримсько-Чорноморського регіонів.

3. Наукова новизна отриманих результатів складається з 5 пунктів. Автором вперше отримано наступні результати:

1. Побудовано тектонічну модель літосфери Українських Карпат по профілю ГСЗ РANСАКЕ за інтерпретацією сейсмічних зображень, одержаних методом міграції.

2. Відновлено еволюцію напружено-деформованого стану, Українських Карпат за польовими тектонофізичними та сейсмологічними даними.

3. Виконано геологічну інтерпретацію будови та еволюції земної кори Гірського Криму на основі щойно отриманого швидкісного розрізу по лінії Севастополь-Керч.

4. Відновлено етапи альпійської еволюції Гірського Криму за польовими тектонофізичними даними, а також сучасний напружено-деформований стан Кримської сейсмогенної зони.

5. Визначено вік та запропоновано механізм відкриття Чорноморської западини за тектонофізичними дослідженнями в Чорноморському регіоні.

Зазначені пункти відображають новизну отриманих результатів і докладно обґрунтовані в дисертації.

4. Наукове і практичне значення отриманих результатів. Робота доповнює сучасні уявлення про глибинну будову і розвиток літосфери Карпатського та Кримсько-Чорноморського регіонів України. Знання умов розвитку Карпатського осадового басейну та архітектури покривно-насувної споруди дозволяє обґрунтовано планувати напрямки пошукових робіт. Інформація про напружено-деформований стан Українських Карпат та Кримсько-Чорноморського регіону є необхідною для прогнозування негативних екзо- та ендегенних геологічних процесів. Орієнтація сучасних тектонічних напружень може слугувати для визначення напрямків переміщень по зонах розломів. Представлені результати можуть бути використаними при викладанні геологічних дисциплін в вузах України.

5. Оцінка змісту, стилю та мови роботи, її завершеності та оформлення.

Дисертаційна робота Муровської Г.В. в цілому є завершеною науковою працею. Робота викладена на 374 сторінках, складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 8 розділів, висновків, списку використаних джерел та 4 додатків. Робота ілюстрована 6 таблицями та 100 рисунками. Список використаних джерел містить 346 найменувань.

У **вступі** викладено загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність теми, основні завдання і методи їх вирішення, наукову новизну отриманих результатів, особистий внесок здобувача, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, а також інформацію щодо апробації одержаних результатів.

В **першому** розділі «Положення Карпатського та Кримсько-Чорноморського регіонів» представлено положення досліджуваних регіонів в межах Альпійсько-Гімалайського рухомого поясу. Огляд сучасної кінематики за даними GPS сучасних полів напружень і деформаційних режимів показав, що швидкості GPS в Паннонській западині на границі з Українськими Карпатами (стосовно Євразійської плити) є незначними, а їх напрямки щодо переміщень неоднозначні як і східної

окраїни Східно-Чорноморської мікроліти. Це, в свою чергу, призводять до неоднозначності інтерпретації геодинамічних процесів.

В **другому** розділі «Методологія досліджень» узагальнено основні ідеї сучасної геодинамічної концепції для зон континентальної колізії, які лягли в основу геодинамічної інтерпретації геолого-геофізичних даних. Описано принципи та алгоритми основних методів застосованих для обробки парагенезів розривів, тектонічних дзеркал та механізмів землетрусів. При обробці геолого-структурних, тектонофізичних та сейсмологічних даних автор використовувала сучасні комп'ютерні програми.

У **третьому** розділі «Геологічна будова Українських Карпат» визначено основні дискусійні питання стосовно геологічної будови та еволюції Українських Карпат. Палінспастична реконструкція вхрест північно-західної частини Українських Карпат в комплексі з опублікованими результатами фішен-трек аналізу пропонує обґрунтовану кількісними параметрами точку зору на будову та еволюцію Карпатського басейну осадонагромадження та покривно-насувної споруди.

Четвертий розділ «Глибинна будова Українських Карпат за даними сейсмозвідки» розкриває тему глибинної будови Українських Карпат методами сейсмозвідки СГТ та ГСЗ. В роботі представлено нову геологічну модель літосфери по профілю ГСЗ PANCAKE, який перетинає Паннонський басейн, Українські Карпати і прилеглу частину Східно-Європейського кратону. Модель враховує сейсмічні зображення методом міграції та швидкісну модель по профілю, геологічний і сейсмогеологічний розрізи осадового шару та верхньої кори по найближчих до профілю перетинах.

П'ятий розділ «Напружено-деформований стан та геодинаміка Українських Карпат» присвячений визначенню полів напружень та геодинаміці Українських Карпат. Розраховано сучасні- та палеонапруження за авторськими польовими тектонофізичними і сейсмологічними даними та надана їх геодинамічна інтерпретація. Вдалим та наочним видається зображення результатів тектонофізичного вивчення за допомогою траєкторій стискаючих,

розтягуючих та дотичних напружень. Особливу увагу в розділі приділено Закарпатському прогину, як найбільш сейсмоактивному регіону Українських Карпат. Тут привертає увагу виконана автором кореляція сучасного поля напружень в Закарпатському прогині та в усій Паннонській западині, що дає можливість для подальшої геодинамічної інтерпретації.

Виконано аналіз структури літосфери та верхньої мантії по профілю PANCAKE та запропоновано два сценарії сучасної геодинаміки в Карпато-Паннонському регіоні.

В шостому розділі «Глибинна будова Кримсько-Чорноморського регіону», який стосується глибинної будови Кримсько-Чорноморського регіону представлено геологічну інтерпретацію щойно отриманого швидкісного розрізу земної кори по профілю ГСЗ. При інтерпретації враховані дані локальної сейсмотомографії та розподілу слабкої сейсмічності. В роботі висвітлено основні етапи багаторазової перебудови земної кори Південного Криму та показано значну роль давніх успадкованих структур в її подальшому розвитку. Цікаво, що сучасне здіймання Гірського Криму на потовщення його кори пов'язано з деформацією давніх магматичних тіл, які насичують його кору.

Сьомий розділ «Поля напружень та геодинаміка Кримсько-Чорноморського регіону» присвячено визначенню полів напружень та їх еволюції в Гірському Криму та Кримській сейсмогенній зоні. Тектонофізичні дослідження в Гірському Криму були виконані автором в рамках міжнародних DARIUS та IRG проектів. Польові дослідження проводились в зонах розломів, час активізації яких визначався за віком конседиментаційних відкладів. На основі визначення віку нанопланктонних комплексів було виявлено етап валанжин-альбського розтягу. Розтяг супроводжувався формуванням западин, виповнених теригенними відкладами, склад і залягання яких свідчить про швидку морську трансгресію.

У розділі проведено нетрадиційне співставлення просторового розподілу слабкої сейсмічності Кримської сейсмогенної зони, полів

напружень та потужності земної кори. Це дозволило визначити напрямки стиснення та характер сучасних геодинамічних процесів в окремих гілках сейсмогенної зони.

Восьмий розділ «Час і механізм відкриття Чорного моря» присвячений проблемі відкриття Чорного моря. На основі визначення валанжин-альбського віку рифтингу на північній та південній окраїнах моря зроблено висновок що рифтинг був пов'язаний з відкриттям Чорноморської западини. Такий висновок підтверджується тим, що скидові розломи на суходолі було прокорельовано з коровими детачментами в Чорному морі, зокрема по профілю ГСЗ 25. В роботі представлено механізм розкриття Чорноморської западини, який базується на розподілі напружень, визначених тектонофізичними методами.

У розширених висновках відображено основні результати дисертаційної роботи: (1) Нові моделі глибинної будови Українських Карпат та Гірського Криму по профілям ГСЗ PANCAKE та Севастополь - Керч; (2) Основні етапи геодинамічної еволюції Українських Карпат та Кримсько-Чорноморського регіонів, відновлені за комплексом геолого-геофізичних даних.

6. Дискусійні положення і зауваження та пропозиції.

Зроблено ряд зауважень до дисертаційної роботи Муровської Г. В.

1. У розділі 3, де обговорюється збалансований геологічний розріз через Українські Карпати бракує опису основних стратиграфічних комплексів району досліджень. Зокрема це стосується санської серії (за О. Вяловим), яка залягає в основі Передкарпатського прогину на захід від Краковецького розлому безпосередньо під міоценом. Її відклади продовжуються в Південно-Східну Польщу, де виділені як жешувські верстви, рифейський вік яких доказаний мікрофауністичними даними.

Не знайшло відображення в роботі і роль безкорневих Кордильєр в постачанні теригенного матеріалу в Карпатський басейн, надводної чи підводної їх абразії, з огляду на максимум крейдової трансгресії океану.

2. Рисунок 5.20 - 5.22 з траєкторіями нормальних та дотичних напружень за результатами-польових тектонофізичних досліджень дуже мілкі та погано читаються.

3. В розділі 5 одержано віялоподібний розподіл сучасних напружень стиснення в Паннонській западині та Закарпатському прогині, проте бракує пояснення такого розподілу.

4. Представлений в розділі 6 огляд уявлень стосовно виникнення Чорного моря виглядав би більш доречно у розділі 8, присвяченому проблемі відкриття Чорноморської западини.

5. В розділі 7 формування олістостромових та дебритних комплексів у відкладах нижньої крейди наводиться в якості аргументу на честь рифтогенезу. Проте, формування таких комплексів не є аргументом на користь умов розтягу. Не наведено даних про сучасні рухи окремих ділянок Кримської споруди.

6. В розділі 8 представлено нові визначення віку нижньокрейдових відкладів за нанопланктоном, проте не зрозуміло, як вони співвідносяться з попередніми визначеннями віку за макрофауною.

Позитивною рисою роботи є широкий спектр залучених даних, оригінальний комплекс геологічних, тектонофізичних та геофізичних досліджень. Важливо відмітити, що автор виконала повний цикл тектонофізичних досліджень: збір польового матеріалу, розрахунок, геологічну та геодинамічну інтерпретацію полів напружень. Цікавим видається кореляція структур різних масштабних рівнів та аналіз будови літосфери на різних глибинних поверхах.

Представлені зауваження в цілому не знижують високий науковий рівень виконаних досліджень.

7. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Результати досліджень у повній мірі викладені в 26 статтях які входять до переліку наукометричних баз і 19-ти тезах доповідей міжнародних

конференцій (18 робіт автора увійшли в базу SCOPUS та добре цитуються, що підтверджується індексом Хирша, h-індекс=4).

Зміст автореферату дисертації Муровської Г. В. в повній мірі відповідає змісту і науковим положенням, викладеним у дисертації.

Дисертаційна робота Муровської Г.В. за змістом, обсягом і стилем викладеного матеріалу та оформленням **відповідає вимогам** п. п. 9, 10, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р (зі змінами, які внесені згідно з Постановами КМУ №56 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), а також вимогам наказу № 40 від 12.01.2017. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук, інших нормативних актів МОН України та паспорту спеціальності 04.00.22 - геофізика (103 - науки про Землю).

Усе це дає підставу стверджувати, що Муровська Ганна Валеріївна заслуговує наукового ступеня доктора геологічних наук за спеціальністю 04.00.22 - геофізика.

Доктор геол.-мін. наук, професор,

академік НАН України,

директор Інституту

геологічних наук НАН України

П.Ф. Гожик
П.Ф. Гожик